

MUHASEBE MESLEK MENSUBU ADAYLARININ ETİK EĞİTİMİ GÖRÜŞLERİ*

667

Yrd.Doç.Dr. Şerife SUBAŞI**
Yrd.Doç.Dr. Meral EROL FİDAN***

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2015; 17 (3): 667-700

ÖZ

Bu çalışmada, “IES 4: Mesleki Değerler, Etik ve Davranışlar” standardı ele alınmış ve anket yöntemiyle muhasebe stajyerlerine, muhasebe etik eğitimi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Adayların etik konusunda eğitim alıp almamalarına, etik dışı olaylarla karşılaşp karşılaşmamalarına ve eğitim durumlarına göre istatistiki olarak anlamlı farklılık olan noktalar tespit edilmiştir. Yapılan analizde, eğitimlerde temel kavramlara ağırlık verildiği ancak çıkar çatışmaları ve çözüm yollarına daha az değinildiği ortaya çıkmıştır. Adaylar, etik eğitimi ile ilgili konuların daha çok gerçek vak’a çalışmaları şeklinde işlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Etik, Meslek Etiği, Muhasebe Meslek Etiği, Muhasebe Eğitimi

Jel Sınıflandırması: M41, M53

PERSPECTIVES OF ACCOUNTING PROFESSIONAL CANDIDATES ABOUT ETHICS EDUCATION

ABSTRACT

In this study, “IES 4: Professional Values, Ethics and Attitudes” standard was discussed and with the help of the questionnaire, candidates of accountant were questioned about their opinions on accounting ethics education. Some points including statistically significant differences concerning whether those

* Makale gönderim tarihi: 23.02.2015; kabul tarihi: 30.06.2015

Bu çalışma Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmiştir (Proje No: 2012- 01.BİL.05-02).

** Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İİBF/İşletme Bölümü, serife.subasi@bilecik.edu.tr

*** Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İİBF/İşletme Bölümü, meral.fidan@bilecik.edu.tr

candidate received any education on ethics previously, whether they encountered any anti-ethical behaviors. It was revealed that basic concepts of ethics education are largely covered while issues about conflicts of interests and ways of solution are taught less. Candidates of accountants state ethics education to be taught more based on real-life case studies.

Keywords: Business Ethics, Accounting Ethics Education, Accounting Education

JEL Classification: M41, M53

1. GİRİŞ

Toplumlarda, doğrudan ya da dolaylı olarak, işletmelerin aldığı kararlardan etkilenen veya işletmelerin sunmuş olduğu bilgilerden yararlanan çok sayıda karar alıcı bulunmaktadır. İşletme yönetiminin bilgi sunarken veya karar alırken en çok faydalandığı birim ise muhasebedir. Bu nedenle bağımlı veya bağımsız çalışan muhasebecilerin ortaya koyduğu bilgi sadece işletmeleri değil, işletme ile ilişkili olan toplumdaki diğer tüm tarafları etkilemektedir. Etkilenen taraf sayısı ise oldukça fazladır. Örneğin finansal açıdan arka arkaya birkaç yıl başarılı gözüken halka açık olan bir şirketin iflasını açıklamış olması sadece o şirketin ortaklarını, çalışanlarını, işletmeden alacaklı olanları etkilemez, o şirketin hisse senetlerine yatırım yapmış olan çok sayıdaki fon yatırımcısını da etkiler. Bu nedenle özellikle işletmenin aynası sayılan, finansal durumu ve performansı hakkında bilgi üreten muhasebecilerin objektifliği ve dürüstlüğüne sıklıkla vurgu yapılır. Küresel boyutta etki yaratan Enron olayı ve Mortgage krizleri gibi olayların finansal raporlama ve denetim konusundaki etik kuralların ihlaliyle ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Yaşanan skandallar, muhasebe mesleğine ve denetime olan güveni büyük ölçüde zedelemiştir. Bunların sonucunda meslek mensuplarının etik değerlerinin oluşturulması ve muhasebe etik eğitiminin önemi iyice artmıştır.

Bu çerçevede IFAC (Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu) özellikle muhasebe öğrencilerinin ve meslek mensuplarının mesleki bilgilerinin, değerlerinin, becerilerinin yanında etik kurallarının geliştirilmesi üzerine de odaklanmıştır. IFAC konu ile ilgili olarak Uluslararası Muhasebe Eğitimi Standartları'nı oluşturmuştur. Muhasebe eğitiminde etik kuralların önemine ilişkin IFAC dışında çalışmalar yapan birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır;

- Muhasebe Eğitimi Değişim Komisyonu'nun (AECC- Accounting Education Change Commission),

- Amerikan Muhasebe Derneği'nin (AAA- American Accounting Association),
- Amerikan Ruhsatlı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA – American Institute of Certified Public Accountants) ,
- Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (IMA-Institute of Management Accountants),
- IFAC Uluslararası Etik Standartları Kurulu (IESBA - International Ethics Standards Board for Accountants).

IESBA'nın yaptığı “*Mesleki Değerler, Etik ve Tutumların Geliştirilmesi ve Sürdürülmesi için Yaklaşımlar Beyanı*’nda (IEPS)”, Bedford Raporu ve White Paper gibi birçok çalışmada muhasebe eğitiminde verilen mesleki bilgi ve becerilerin yanı sıra mesleki etik kurallarının da muhasebe meslek mensubu adaylarına verilmesi gerektiğinin önemi üzerinde durulmaktadır.

Bu çalışmada IFAC’ın yayınlamış olduğu “Muhasebe Meslek Mensupları İçin Uluslararası Eğitim Standartları”ndan IES 4 “Mesleki Değerler, Etik Kurallar ve Davranışlar Standardı” incelenmiş, daha mesleğin başında olan, muhasebe meslek mensubu adaylarının (stajyerlerin) etik eğitimi konusundaki görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

2. UES 4: MESLEKİ DEĞERLER, ETİK KURALLAR VE DAVRANIŞLAR STANDARDI

2.1. Etik Eğitiminin Amacı ve Kapsamı

IFAC eğitim komisyonu tarafından hazırlanan, IFAC’ın üyesi olan meslek kuruluşları ve doğal olarak bu kuruluşların üyeleri tarafından uygulanması mümkün ve gerekli olan uluslararası muhasebe eğitimi standartlarından IES 4 kodlu “Mesleki Değerler, Etik ve Davranışlar Standardı” 2005 yılından bu yana yürürlüktedir.

“IES 4: Mesleki Değerler, Etik ve Davranışlar” standardının amacı, muhasebe meslek mensuplarının, eğitimleri süresince uygun mesleki değerler, etik ve davranışla donanmalarını sağlamaktır şeklinde belirtilmiştir. Standarda göre, muhasebe meslek mensuplarına ve adaylarına etik eğitimi verilirken yerel ve kültürel çevreye uygun mesleki değer, etik ve davranışlar göz önünde bulundurulmalıdır. Standartta, bir muhasebe etik eğitim programı en az aşağıdaki unsurları içermelidir;

- Etiğin doğası,
- Etik çerçevenin oluşturulması, bunun fayda ve sakıncalarının vurgulanması,
- Dürüstlük, nesnellik, mesleki yeterlik, gerekli itina taahhüdü, güvenilirlik ve gizlilik gibi temel mesleki etik kurallara uyum,
- Mesleki davranış ve teknik standartlara uyum,
- Bağımsızlık, şüphecilik, hesap verilebilirlik, sorumluluk ve kamu beklentileri kavramları,
- Yasalar, yönetmelikler ve kamu çıkarı arasındaki ilişkiyi kapsayan etik ve yasalar,
- Bireylere, mesleğe ve genel olarak topluma karşı etik olmayan davranışın sonuçları,
- İşletme, iş ve yönetim bağlamında etik,
- Etik ve muhasebe mesleği çerçevesinde; itirazlar, çıkar çatışmaları, etik ikilemler ve sonuçları.

Standart, yukarıda belirtilen konuların ayrı bir ders kapsamında incelenmesini ve öğrencilerin diğer konulardaki bilgi düzeylerinde meydana gelen artışa paralel olarak bütünlük içerisinde ele alınmasını öngörmektedir.

2.2. Mesleki Değerlerin, Etik ve Tutumların Öğretilmesi

Muhasebe meslek mensubu adaylarının, muhasebe meslek mensuplarının yaptıkları her işte, hangi değerleri, etik ve tutumları kullandıklarını gözlemlemesi ve bu davranışların piyasada güven ve doğruluğa nasıl katkıda bulunduğunu anlamaları gerekmektedir. Muhasebe meslek mensubu adaylarına özellikle bağımsız çalışan muhasebe meslek mensuplarının meslek hayatları süresince bazı etik dışı davranışlarla büyük bir ihtimalle karşılaşabileceği stajları süresince aktarılmalıdır. Mesleki etik kurallarının mesleki yeterlilik kadar önemli olduğu meslek mensubu adaylarına anlatılmalıdır.

IFAC, meslek mensubu adaylarının üyeliğe kabulü öncesinde, üye kuruluşları uygun eğitim ve stajı kazandırma konusunda gerekli çalışmalarını yapmakla sorumlu kılmıştır. Üye kuruluşların, meslek mensubu adaylarının eğitim ve staj döneminde, çalışma yerinde mesleki değerler, etik ve tutumların uygulanmasını gözlemlemeleri için adaylara bir fırsat verilmesi için gerekli yapılandırmalara gitmelerini istemiştir. Stajdan sorumlu olan birimlerin (TESMER gibi), muhasebe meslek mensupla-

rının iş yerinde oynadıkları rolün etik boyutlarını stajyerlerine vurgulaması gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıca standarda göre, mesleki değerler, etik ve tutumların gelecek muhasebe meslek mensupları için önemi dikkate alınarak etik eğitiminin kademeli olarak muhasebe meslek mensubu adaylarına verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Muhasebe meslek mensubu adayları ilerleme kaydettiklerinde ve meslekle ilgili diğer konular hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarında, yeni bir konuya geçilmesi veya konuların birleştirilmesi uygun olacaktır. Bu durumun, muhasebe meslek mensubu adaylarının diğer konuları çalışırken ele alınan problemlerin olası etik uygulamalarını aramaları ve dikkate almaları için cesaretlendireceği düşünülmektedir.

2.3. Etik Eğitiminde Yararlanılacak Öğretim Yaklaşımları

IES 4: Mesleki Değerler, Etik Kurallar ve Davranışlar” standardında etik eğitiminde kullanılabilecek öğretim yöntemlerine de değinmiştir. Standarda göre mesleki değerler, etik ve tutumların muhasebe meslek mensubu adaylarına kazandırılmasında aşağıdaki yaklaşımlardan faydalanılabileceği belirtilmiştir;

- a) Vak’a çalışmaları (örnek olayları inceleme),
- b) Canlandırma,
- c) Seçilmiş metinleri ve videoları tartışma,
- d) Etik ikilemleri içeren gerçek iş durumlarını analiz etme,
- e) Disiplin beyanları ve bulguları ele alma,
- f) Kurumsal veya mesleki karar alma deneyimlerine sahip konuşmacılarla seminerler yapma.

Bu tür katılımcı çalışmalar, muhasebe meslek mensubu adaylarında mesleki değerler, etik kurallar ve olası çatışmalar hakkında farkındalık yaratacaktır. Ayrıca katılımcı çalışmaların yaratacağı faydalarda sınırlı kalmakla birlikte uzaktan öğrenim programlarından da faydalanmak, öğrenme tecrübesini artırmada kullanılabilir.

Muhasebe meslek mensubu adaylarının mesleki etik kurallarının rolünü çalışmaya cesaretlendirilmeleri ve uygun etik kurallarını kritik bir biçimde değerlendirmeleri sağlanmalıdır. Muhasebe meslek mensubu adayları, mesleki etik açısından uygun olan meslek çevrelerine davet edilebilirler. Böylece mesleki doğruluk ve dürüstlük çerçevesi hakkında bilgi sahibi olurlar. Muhasebe meslek mensubu adaylarının, diğer mesleklerin etik beyanlarını ve muhasebe mesleği için diğer olası

yaklaşımları incelemeleri ve bunları tartışmaları sağlanmalıdır. Mesleki kuralları ezberletmenin etik kurallara uygun davranış gösterme açısından arzu edilen etkiyi yaratmayacağı bilinmelidir.

Muhasebe meslek mensubu adayları, onların denetiminden sorumlu olan kurum ya da kişilerle etik konularında tartışmalar yapabilmelidir. Ayrıca, yanında staj yapılan muhasebeci ve denetmenler ile yapılan tartışmalara ek olarak, muhasebe meslek mensubu adayları için etik konuları tartışacak başka yollar da bulunmaktadır. Örneğin, organizasyon içinde yer alan diğer personeller ile tartışma ortamları oluşturulabilir veya röportaj yapılabilir. Muhasebe meslek mensubu adaylarının, etik kurallara uyan işveren, mükellef veya meslek mensuplarıyla çeşitli konularda görüşebileceği ve tartışabileceği ortamlar oluşturularak sorular sorabilmesi sağlanmalıdır.

Meslek mensuplarına ve adaylarına; muhasebe meslek mensuplarının iş sorumlulukları, mesleki sorumlulukları, bilginin gizliliği, meslek kuruluşlarının yapısı ve amacı, kazanç yönetimi gibi konularla ilgili çıkar çatışması örnekleri oluşturularak bu örnekler üzerinde tartışmaları sağlanmalıdır.

IFAC, standardın açıklanmasını ve uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla “Ethics Education Toolkit” adını verdiği etik eğitim aracını geliştirmiştir. Bu etik eğitim aracı, muhasebe meslek mensupları ve muhasebe öğrencileri için dünya çapında etik eğitim programları oluşturmak ve eğitimlerine yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir. Etik eğitim aracında vaka çalışmaları, ders notları, sunumlar, video gösterileri bulunmaktadır. Bu ve benzeri programlardan da faydalanarak, muhasebe meslek mensubu adaylarına etik eğitimleri verilebilir.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Türkiye’de muhasebe meslek mensupları ve iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde eğitim gören öğrenciler üzerinde etik eğitimi ve etik algıları konularında çok sayıda çalışma yapılmıştır. Türkiye ve yurt dışında yapılmış çalışmalardan bazıları kısa içerikleriyle aşağıda kısaca verilmektedir:

Yücel ve Kartal (2014), çalışmalarında muhasebecilerin mesleki uygulamalarındaki etik algılarının, mesleki faaliyetleri üzerindeki etkileri incelenmeye çalışılmıştır. İstanbul’daki 500 muhasebe meslek mensubu üzerinden gerçekleştirilen araştırmanın istatistiksel sonuçları; muhasebe meslek mensuplarının faaliyetlerinde haksız rekabete ve etik dışı davranışları ortaya koymuştur. Muhasebe meslek mensuplarının yarıya

yakın bölümü, etik ilkelerin uygulanmasında önemli zafiyetlerinin olduğuna inandıklarını belirttikleri tespit edilmiştir. Bunu da araştırmacılar ülkenin gelişmişlik düzeyi ile etik ilkelerin algılanması arasındaki ilişki ile açıklanabileceğini belirtmektedir.

Çubukçu (2012), yaptığı çalışma Uluslararası Muhasebe Eğitimi Standartları Komitesi tarafından yayınlanan IES 4: Mesleki Değerler ve Tutum Standardı ve IEPS1: Mesleki Değerler, Etik ve Tutumları Geliştirme ve Sürdürme Yaklaşımları çalışmaları ortaya konmuş, işletme bölümü lisans ve lisansüstü eğitimlerdeki etik dersleri ile ilgili durum analizi yapılmıştır. Çubukçu, dünyada etik eğitimi konusuna verilen önemin artışına paralel olarak, ülkemizde de üniversitelerin ilgili bölümlerinde etik ile ilgili derslerin hem daha erken dönemlerde yaygınlaşarak, zamanlamasının değişmesi hem de sayısının artması gerektiğini vurgulamıştır.

Holmes vd. (2012), çalışmalarında bir Yeni Zelanda üniversitesinde ticaret okuyan 630 üniversite öğrencisi üzerinde anket uygulaması gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda yaşlı öğrencilerin, bayan öğrencilerin daha etik davranışlar gösterdikleri ve öngörülen davranışlarla gerçekleştirilen davranışlar arasında boşluklar olduğunu tespit etmiştir.

Thomas (2012), çalışmasında Kanada'da bir devlet üniversitesinde 70 son sınıf ve 40 tane de 1. sınıfta muhasebe okuyan öğrenciler ile 106 tane 1. sınıfta işletme okuyan öğrenciye anket uygulamıştır. Çalışma ile üniversitede muhasebe eğitiminin etik kararlar almada ne kadar etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. 1. ve son sınıf muhasebe öğrencileri arasında son sınıf öğrencilerinin 1. sınıflara göre etik karar almada daha ihtiyatlı davrandıkları tespit edilmiştir. 1. sınıf işletme öğrencilerinin 1. sınıf muhasebe öğrencileriyle etik karar alma konularında farklılaşmadıkları fakat etik karar alma yöntemlerinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Ay ve Güler (2011), çalışmalarının amacının muhasebe öğrencilerinin etiksel değerlerinin bazı değişkenlere göre belirlenmesi olup, Selçuk Üniversitesi Cihanbeyli Meslek Yüksekokulunda muhasebe dersi alan öğrenciler üzerinde bir anket uygulamışlardır. Araştırmalarına 159 öğrenci katılmıştır. Öğrencilere, Rest (1979)'in, Değerlerin Belirlenmesi Testi uygulanarak Ahlaki Yargı düzeyleri belirlenmiştir. Araştırmada muhasebe öğrencilerinin cinsiyet ve yaşamış oldukları çevrenin ahlaki yargı düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığı sonucuna ulaşmışlardır.

Güney ve Bozkurt (2011), çalışmalarında Erzurum ilinde SMMM'ler ve stajyerleri üzerinde bir anket uygulamıştır. 85 muhasebe meslek mensubu ve 73 stajyer katılmıştır. Meslek mensuplarına stajyerleri-

nin etik konusunda yeterli bilgi sahibi olduğuna inanıp inanmadıkları sorulduğunda, stajyer çalıştığını beyan eden meslek mensuplarının %60'ının stajyerlerinin etik konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını düşündüğünü belirtmişlerdir.

674

Kurt vd., (2010), çalışmalarında anket tekniği uygulanmış olup, araştırmının evrenini ülkemizdeki dokuz üniversitenin işletme, iktisat, muhasebe ve maliye bölümü son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya göre öğrencilerin % 63,7'si üniversite eğitimleri boyunca almış oldukları derslerin herhangi birinde muhasebe meslek etiği konusunun işlendiğini belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin meslek etiğini algılama eğilimlerinin tespitine yönelik olarak yapılan anket çalışmasında meslek mensubu olabilecek adayların genel anlamda meslek etiğine uymayan davranışlara olumlu bakmadıkları da belirtilmiştir. Ancak kişisel kazançların yüksek olduğu durumlarda etik dışı davranışlara yönelme eğilimi artabileceği sonucuna varmışlardır.

Poroy Arsoy ve arkadaşları (2014), muhasebe meslek mensuplarının ve muhasebe dersi veren akademisyenlerin muhasebecilik mesleğine ilişkin sahip olunması gerektiğini düşündükleri bilgi, beceri ve eğitim tekniklerini ortaya koymak amacıyla yaptıkları çalışmada etik ve sosyal sorumluluk konularına akademisyenlerin daha fazla önem verdiği sonucuna varmışlardır.

Mahdavikhou ve Khotanlou (2011), finansal raporlama kalitesine etik etkisini ölçmek amacıyla, Tahran'da borsada faaliyet gösteren şirketlerin finans yöneticilerine IFAC'ın etik kodlarını temel alan bir anket uygulamış ve çalışmaların sonucunda mesleki etik ile finansal raporlama kalitesi arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

Marques ve Pereira (2009), çalışmalarında Portekizli 317 meslek mensubu üzerinde bir anket çalışması uygulamıştır. Çalışmalarında muhasebecilerin mesleki deneyimleri sırasında gelişen etik davranışlarını konusunda farklılıkları tespit etmektir. Muhasebe deneyimleri hakkında geliştirilen beş senaryo üzerinde verilen cevaplara göre etik yargıları ölçülmeye çalışılmıştır. Mensupların yaşlarının ana belirleyici faktör olduğu görülmüştür. Cinsiyet faktöründe de beş senaryonun ikisinde erkek ve kadınlarda farklılık göstermiştir.

Utku (2009), muhasebe mesleğini icra etmeyi düşünen Akdeniz Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü öğrencileri üzerinde yaptığı cinsiyetin etik davranışları etkilediğini belirtmişlerdir.

Shawver ve Sennetti (2009), çalışmalarında özel ve dini özelliklere sahip bir üniversitede 18-19 yaş aralığında olan ve muhasebeye giriş

dersleri alan 120 üniversite öğrencisi üzerinde bir araştırma yapmıştır. Üç ayrı soru grubu ile öğrencilerin muhasebe derslerinde etik konuların okutulup okutulmaması hakkındaki düşünceleri elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada çok boyutlu bir etik ölçeği geliştirilmeye çalışılmıştır.

Akbaş vd., (2009), çalışmalarında İstanbul'da okuyan işletme bölümü öğrencilerinin meslek etiğine ilişkin değerlendirmelerini ortaya koymak amacıyla yaptıkları çalışmaya göre erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre, bir işin gerçekleştirilmesi için etik dışı davranmamayı hak olarak gördüklerini ortaya koymuşlardır.

Ho ve You (2008), araştırmalarında Hofstede'nin bir çalışmasında kullandığı metodu geliştirerek muhasebe dersi almakta olan Amerikalı ve Tayvan'lı üniversite öğrencileri üzerinde test etmişlerdir. Her iki ülke öğrencilerinin verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde muhasebe etik değerlerinin öğrencilerde oluşmasında kültürel değerlerin etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Cooper vd. (2008), araştırmalarında etik dersi eğitiminde kullanmak için hazırladıkları video destekli bir bilgisayar eğitim programı aracını öğrenciler üzerinde test etmişler ve test sonuçlarını değerlendirmişlerdir. Bu programda etik bilgisi, etik duyarlılık, etik yargısı ve etik davranış geliştirmek üzere bölümler oluşturulmuştur. Öğrencilere bu program ile etik eğitimi verilmiştir. Öğrenciler aynı zamanda programlarında aldıkları diğer derslerde de etik eğitimlerini almışlardır. Her iki etik eğitimlerinin sonucunda öğrencilerin dersler hakkındaki düşünceleri sordukları sorularla tespit edilerek karşılaştırma yapılmıştır. Bu program vasıtasıyla öğrencilerin aldıkları etik eğitiminden daha memnun kaldıkları belirtilmiştir.

Bennie ve Mladenovic (2007), araştırmalarını bir Avustralya üniversitesinde okuyan 193 öğrencinin üzerinde, öğrencileri iki gruba ayırarak uygulamıştır. Çalışmanın amacı muhasebe öğrencilerine etiksel duyarlılıklarını ve yargılarını geliştirmek amaçlı bir etik eğitim programı geliştirmektir. Etik eğitiminin öğrencilerin etiksel karar verme durumlarında önemli rol oynadığını ve ister tek başına bir etik dersi programı ile isterse diğer muhasebe dersleri ile birlikte etik konularının öğrencilere verilmiş olmasının etik karar verme konularında öğrenciye yardımcı olacağını belirtmektedirler.

Blanthorne vd. (2007), araştırmalarında muhasebe fakültelerinde muhasebe eğitimi veren eğitimciler üzerinde bir anket çalışması uygulamıştır ve etğin eğitimle öğretilip öğretilmeyeceğini, etik eğitimi kimlerin vermesi gerektiğini, etik eğitiminin nerede verilmesinin daha

doğru olabileceğini analiz etmeye çalışmıştır. 279 eğitimcinin cevapladığı anket sonuçlarına göre etik eğitiminin muhasebe eğitimi verilen fakültelerde öğretilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Etik eğitiminde ne öğretilmesi gerektiği sorusunda, mesleki uygulamalar sırasında karşılaşılabilecek etik konularının öncelikle olması gerektiği eğitimcilerce belirtilmiştir. Ankete katılanların yaklaşık % 80’ni bütün muhasebe derslerinde etik eğitimi için gerekli konulardan yer alması gerektiğini belirttikleri görülmüştür. Etik eğitiminde kullanılması gereken yöntemler içinde en fazla vaka analizinin olması gerektiğinin belirtildiği tespit edilmiştir.

Uçma (2007), çalışmasında üniversitede verilen muhasebe eğitiminin yeterliliğinin belirlenmesini sağlamak ve üniversitede verilen muhasebe eğitiminin yanında muhasebe mesleği için ayrı bir ahlak eğitimine gerek olup olmadığının ortaya çıkarılmasını sağlamak amacıyla Muğla Üniversitesi İİBF’de 2006 öğretim yılında normal ve ikinci öğretimde okuyan işletme bölümü öğrencileri üzerinde bir anket uygulamıştır. 400 öğrenci katılımıyla yaptığı anket sonucunda “Muhasebe meslek etiği eğitimi zorunlu olmalı mı?” sorusuna, öğrencilerin %80’inin evet yanıtını verdiğini ve bunlardan %32,2’si bunun nedenini meslek etiğinin iş dünyasının vazgeçilmez bir unsuru haline geldiği görüşü ortaya konmuştur.

Mugan ve Atay (2003), işletme öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyini ve ceza yargılarını muhasebe ve işletme konularındaki etik ikilem senaryolarıyla ölçmüştür. Çalışmada öğrencilere muhasebe ve işletme ile ilgili olarak gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri ikilemlerle ilgili senaryolar verilmiştir. Çalışmada; muhasebe konularındaki etik yargılarda cinsiyete göre bir farklılık olmadığı ancak işletme ile ilgili senaryolarda önemli cinsiyet farklılığı gözlemlendiği; kız öğrencilerin daha etik farkındalık içinde olduğu sonuçlarına varılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Muhasebe meslek mensuplarının uygun mesleki değerler, etik ve davranışlarla mesleki faaliyetlerini sürdürmeleri gerektiğine vurgu yapan IES 4 kodlu “Mesleki Değerler, Etik ve Davranışlar Standardı” dikkate alınarak muhasebe meslek mensubu adaylarının meslek etiği ve meslek etiği eğitiminin algılama düzeylerini belirlemek bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

5. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde basit tesadüfi örnekleme yöntemi formülü kullanılmıştır. Türkiye’deki tüm illere kayıtlı stajyerlerin (muhasabe meslek mensubu adaylarının) anketin yapıldığı tarihte 19.391 olduğu TESMER tarafından bildirilmiştir. % 95 güven düzeyinde ve \pm %5 sapma aralığında 19.391 evren büyüklüğü için önerilen örneklem büyüklüğü olarak 377 meslek mensubu adayı ile anket yapılması gerektiği örnekleme formülünden (Nakip, 2006: 236) hesaplanmıştır. % 99 güven düzeyinde ve \pm %1 sapma aralığında ise örneklem büyüklüğü olarak 642 meslek mensubu adayı ile anket yapılması gerektiği hesaplanmaktadır. İstatistiki olarak analize dâhil ettiğimiz 1261 anket sayısı hem % 95 güven düzeyinde hem de % 99 güven düzeyinde toplanması önerilen örneklem büyüklüğünü fazlasıyla geçmektedir. 30 Nisan 2015 itibariyle TESMER’den alınan bilgiye göre stajına devam eden adayların sayısı 14.948 olup, bunlardan 5.299’u sadece İstanbul iline kayıtlı olan adaylardır.

Araştırma, anketlerin meslek mensubu adaylarına dağıtılmaları için görüşülen Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odaları’nın araştırmaya katılma konusundaki istekleri açısından sınırlı kalmıştır.

6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada anket yöntemi kullanılmış olup, veriler basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen meslek mensubu adaylarına internet üzerinden uygulanan anket sorularına verdikleri cevaplar ile elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan anket soruları üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde meslek mensubu adaylarının demografik özellikleri ve meslek etiği hakkındaki kişisel düşünceleriyle ilgili sorular yer almaktadır.

İkinci bölümde muhasebe meslek mensubu adaylarının etik konusunda bugüne kadar aldığı tüm eğitimlerin içeriğinde işlenen konular ile ilgili düşüncelerini tespit etmeye çalışılan, 4 ölçekle (1=Fikrim Yok, 2=Hiç Eğitim Almadım, 3=Kısmen Aldım, 4= Ayrıntılı Eğitim Aldım) değerlendirilen sorular yer almaktadır. Bu bölümde yer alan sorular IES 4 Standardında geçen, bir muhasebe etik eğitim programında olması gereken unsurlar ele alınarak ifadelerimiz oluşturulmuştur.

Üçüncü bölümde ise meslek mensubu adaylarının “Muhasebe Etiği Dersi” ile ilgili görüşlerini tespit etmeye çalışıldığı, 5’li Likert (5. Kesinlikle katılıyorum, 4.Katılıyorum, 3. Fikrim Yok, 2. Katılmıyorum, 1. Kesinlikle Katılmıyorum) ile ölçülen sorular yer almaktadır.

Bu bölümde yer alan 20 soru tarafımızca oluşturulmuştur. Toplamda 71 adet soru değerlendirmeye alınmıştır. Soruların anlaşılır olup olmadığının test edilmesi için ilk elde ettiğimiz Bilecik ve İstanbul illerinden topladığımız ilk 50 anket ön değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu değerlendirme sonucunda anketin anlaşılır olduğuna kanaat getirilerek sorular internet ortamında Bilecik SMMMO kanalıyla dağıtımına devam edilmiştir. Veriler IBM SPSS Statistics 21 Programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

7. ARAŞTIRMADA KULLANILAN TESTLER

Ankete verilen cevapların analizinde frekans, ortalama ve standart sapma (SS) değerlendirmeleriyle birlikte Independent Sample-Testi (Levene testi) uygulanmıştır. Bununla birlikte istatistiki olarak anlamlı ($P \leq 0,05$) sonuçlara yer verilmiştir.

T-Testi sadece iki grup arasında karşılaştırma yapmaya imkân tanımaktadır. Burada karşılaştırılan iki grubun normal dağılım sergileyen iki farklı evrenden tesadüfi olarak seçilmiş olması ve gözlemlerin birbirinden bağımsız olması gerekmektedir. Her iki grubun varyanslarının eşit olma zorunluluğu bulunmamakla birlikte, varyanslarının eşit olup olmaması durumuna göre farklı t değerleri hesaplanmaktadır (Altunışık vd., 2007: 175-176).

8. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Çalışmada test edilen hipotezler şöyledir:

H1: Meslek mensubu adaylarının stajları sırasında mesleki etik kurallarına aykırı olaylarla karşılaşmış olmalarına göre muhasebe meslek etiği hakkındaki düşüncelerinde fark vardır.

H2: Meslek mensubu adaylarının mesleki etik kuralları hakkında eğitim almış olmalarına göre muhasebe meslek etiği hakkındaki düşüncelerinde fark vardır.

H3: Meslek mensubu adaylarının eğitim durumlarına göre muhasebe meslek etiği hakkındaki düşüncelerinde fark vardır.

9. ARAŞTIRMANIN GÜVENİLİRLİĞİ

Araştırmanın güvenilirliği Cronbach's Alpha yöntemi ile ölçülmüş ve Alpha katsayısı 0,937 olarak saptanmıştır. Sosyal bilim araştırmala-

rında minimum güvenilirlik düzeyinin %70 olması yeterli kabul edildiğinden, araştırmada sağlanan güvenilirlik düzeyinin oldukça geçerli olduğu ifade edilebilir.

10. ARAŞTIRMANIN FREKANS ANALİZİ SONUÇLARI

Araştırmaya 18 ilden 1298 dönüş olmuş, değerlendirmeye uygun görülen 1261 anketin illere göre dağılımı Tablo 1’de görülmektedir. Araştırmada en fazla İstanbul ilinden dönüş sağlanmıştır. En fazla stajyer sayısı İstanbul iline kayıtlı olduğu için diğer illerden katılan stajyerlerin sayısı daha düşük kalmıştır.

Tablo 1. Ankete Katılan SMMMO Şehirleri ve Katılımcı Sayıları

Ankete Katılan SMMMO	Katılımcı	%	Ankete Katılan SMMMO	Katılımcı	%
İstanbul	1031	81,8	Samsun	15	1,2
Bitlis	1	0,1	Kütahya	8	0,6
Kırklareli	1	0,1	Sinop	8	0,6
Tekirdağ	1	0,1	Burdur	5	0,5
Çorum	21	1,7	Kocaeli	2	0,2
Adana	25	2,0	Ankara	1	0,1
Bilecik	10	0,8	Antalya	1	0,1
Bursa	82	6,5	Muş	1	0,1
Sakarya	34	2,7	Zonguldak	7	0,6
Cevapsız	6	0,5	Toplam	1261	100,0

Araştırmaya katılan meslek mensubu adaylarının % 55’inin stajının 1. yılında % 28’inin stajının 2. yılında olduğu ve % 15’inin de stajının 3. yılında oldukları Tablo 2’de görülmektedir. Araştırmaya katılan adayların en fazla “26-30 yaş” aralığında olduğu yine Tablo 2’de görülmektedir. Adaylar eğitim durumları açısından değerlendirildiğinde ise lisans mezunlarının yaklaşık % 87 olduğu görülmektedir. Cinsiyet açısından katılımcılar değerlendirildiğinde ise yaklaşık % 60’ının erkek katılımcı olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Meslek Mensubu Adaylarının Demografik Özellikleri

Stajın Kaçınıcı Yılı	Frekans	%	Yaş Aralığı	Frekans	%
1.Yıl	694	55,0	25 yaş ve altı aralığında	236	18,7
2.Yıl	353	28,0	26-30 yaş aralığında	487	38,6
3.Yıl	188	14,9	31-35 yaş aralığında	335	26,6
Cevapsız	26	2,1	36 yaş ve üstü aralığında	165	13,1
Toplam	1261	100,0	Cevapsız	38	3,0
			Toplam	1261	100,0
Eğitim Durumu	Frekans	%	Cinsiyet	Frekans	%
Lisans	1099	87,3	Kadın	471	37,4
Lisansüstü	135	10,7	Erkek	759	60,2
Cevapsız	26	2,1	Cevapsız	31	2,5
Toplam	1261	100,0	Toplam	1261	100,0

Meslek mensupları adaylarına stajları süresince meslek ahlakına aykırı bir olayla karşılaşp karşılaşmadıkları sorulmuştur. Tablo 3’te sonuçları verilen cevaplarda adaylardan % 22’inin “Evet” cevabı verdiği görülmektedir.

Tablo 3. Adayların Stajları Süresince Meslek Ahlakına Aykırı Olaylarla Karşılaşma Durumları

Cevaplar	Frekans	%
Evet	277	22,0
Hayır	946	75,0
Cevapsız	38	3,0
Toplam	1261	100,0

Tablo 4’te sonuçları verilen “Muhasebe Meslek Etiği konusu okullarda ayrı bir ders olarak okutulmalı mıdır?” sorusuna muhasebe meslek mensubu adaylarının % 84,8’i “Evet” cevabını vermiştir.

Tablo 4. Adaylara Göre Muhasebe Meslek Etiğinin Ayrı Bir Ders Olarak Okutulması Durumu

Cevaplar	Frekans	%
Evet, Okutulmalı	1069	84,8
Hayır, Okutulmamalı	154	12,2
Cevapsız	38	3,0
Toplam	1261	100,0

Meslek mensubu adaylarına mesleki etik kuralları hakkında bugüne kadar hiç eğitim alıp almadıkları sorulmuştur. Tablo 5’te verilen sonuçlara göre katılımcı adayların yaklaşık % 37’sinin bu soruya “Evet” cevabı verdiği görülmüştür.

Tablo 5. Adayların Mesleki Etik Kuralları Hakkında Eğitim Alma Durumu

Cevaplar	Frekans	%
Evet, Aldım	462	36,6
Hayır, Almadım	762	60,4
Cevapsız	37	2,9
Toplam	1261	100,0

Meslek mensubu adaylarına mesleki etik kuralları ile ilgili nerede eğitim aldıkları sorulmuş, alınan cevaplar Tablo 6’da verilmiştir. Adayların % 18,5 ile “TÜRMOB, TESMER vb. yayınları okuyarak “etik” hakkında bilgi sahibi oldum” cevabını daha çok verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 6. Adayların Mesleki Etik Kuralları Hakkında Eğitim Aldıkları Yerler

Nerede?	Evet	%
Lisans eğitimimde “etik” ile ilgili ders almıştım.	165	13,1
Ön lisans eğitimimde “etik” ile ilgili ders almıştım.	44	3,5
Lisansüstü eğitimimde “etik” ile ilgili ders almıştım.	36	2,9
Staj süresinde Mesleki Eğitim Seminerinde “etik” ile ilgili ders almıştım.	129	10,2
TÜRMOB, TESMER vb. yayınları okuyarak “etik” hakkında bilgi sahibi oldum.	233	18,5

Tablo 6’da belirtilen seçenekler dışında meslek mensuplarına “Mesleki Etik Kuralları” hakkında eğitim aldıkları yerleri yazmaları istenmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre; ailesinden, bazı mesleki kitaplardan, şu anda çalıştığı kurum/banka aracılığıyla, meslek mensuplarından, İSMMMO Akademi’den, özel eğitim kurumları/ dershanelerden, SMMM staja hazırlık kurslarından, çalıştıkları özel şirketlerin etik kuralları ile ilgili eğitim kurslarından, iç denetim eğitiminden, üniversitede öğretim üyelerinden, uzaktan eğitim derslerinden, KOSGEB’ten eğitim aldıkları cevaplarını verdikleri görülmüştür. Büyük çoğunluk SMMM hazırlık kurslarından eğitim aldığını belirtmiştir.

Tablo 7. Adayların Meslek Etiği Eğitiminin Verilmesi Gerektiği Yer Hakkındaki Görüşleri

Nerede Verilmeli?	Evet	%
Ticaret Liselerinde	477	37,8
Meslek Yüksek Okullarında	380	30,1
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde	453	35,9
Lisansüstü Eğitimde (Yüksek Lisans ve Doktora)	151	12,0
Staj eğitimi sırasında	620	49,2
Meslek mensubu olduktan sonra TÜRMOB tarafından	332	26,3

Tablo 7’de “Muhasebe meslek etiği konusu ile ilgili eğitimin nerede verilmesi daha doğru olur?” sorusuna verilen cevaplar gösterilmekte olup, yüksek katılımın % 49,2 oran ile “staj eğitimi sırasında” seçeneğine olduğu görülmektedir. İkinci en fazla katılımı ise % 37,8 oran ile “ticaret liselerinde” seçeneği almıştır. Sadece mesleki etik kuralları hakkında eğitim aldıklarını belirten adaylara aldıkları etik eğitimlerinin hangi öğretim yöntemleri ile verildiği sorulmuştur. Alınan cevaplar Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8. Mesleki Etik Kuralları Hakkında Eğitim Alan Adayların Aldıkları Etik Eğitimlerinde Kullanılmış Olan Öğretim Yöntemleri

Öğretim Yöntemleri	Evet	%
Klasik anlatım	296	64,1
Etik tartışmalar	95	20,6
Küçük gruplarla çalışma yapma	60	13,0
Etikle ilgili örnek olay çalışmaları	88	19,0
Rol canlandırma	20	4,3
Konuk konuşmacılar ve uygulayıcı katılımlı seminer	100	21,6
İnternet yoluyla	170	36,8

“Klasik anlatım” ile eğitim aldığını belirten aday oranı % 64,1 olmuştur. “Rol canlandırma” yöntemi ise % 4,3 ile en düşük cevaplama oranını almıştır. Tablo 9’da görüldüğü gibi meslek mensubu adaylarına etik eğitimi ile ilgili aldıkları eğitimlerin içeriğinde işlenen konuları (1=Fikrim Yok, 2=Hiç Eğitim Almadım, 3=Kısmen Aldım, 4= Ayrıntılı Eğitim Aldım derecelendirmesine göre) değerlendirmesi istenmiştir.

Bu soru grubunda araştırmaya katılan meslek mensubu adaylarından sadece “Mesleki Etik Kuralları Hakkında Eğitim Aldınız mı?” sorusuna “Evet” cevabı verenlerin anketleri değerlendirilmiştir. Tablo 9’da verilen cevaplarda en yüksek ortalama değerini “Meslek ve sosyal sorumluluk kavramı (3,22)” ve “Bağımsızlık kavramı” (3,22) konuları-

nın aldığı görülmüştür. “İhbarcılık ve çözüm yolları (2,58)” ve “Etiğin fazileti (2,60)” konularının adaylarca değerlendirmesinde en düşük ortalamaları aldıkları görülmektedir.

Tablo 9. Etik Eğitimlerinin İçeriğinde İşlenen Konular

Eğitimlerin İçeriğinde İşlenen Konular	Fikrim Yok	Hiç Eğitim Almadım	Kısmen Aldım	Ayrıntılı Eğitim Aldım	Ortalama
	1	2	3	4	
Derecelendirme	1	2	3	4	AO
7.Meslek ve sosyal sorumluluk kavramı	18	24	221	151	3,22
3.Bağımsızlık kavramı	15	27	226	149	3,22
19.Mesleki yeterlik	13	31	225	142	3,21
20.Temel etik ilkeler	11	35	224	137	3,20
21.Dürüstlük, nesnellik kavramları	17	33	215	142	3,18
18.Güvenilirlik	15	49	214	131	3,13
22.Mesleki davranış ve teknik standartlarla uyum	20	43	211	135	3,13
5.Hesap verebilirlik kavramı	21	41	230	120	3,09
13.Etik olmayan davranışların mesleğe yönelik sonuçları	27	39	236	105	3,03
4.Şüphencilik kavramı	25	51	231	112	3,03
2.Etik kurallara uyumun avantajları ve dezavantajları	28	51	257	79	2,93
14.Etik olmayan davranışların bireye yönelik sonuçları	30	69	220	87	2,90
23.Etik ve çıkar çatışmaları ilişkisi	25	79	212	88	2,90
8.Etik kavramının kamu yararı	37	70	213	91	2,88
12.Etik olmayan davranışların topluma yönelik sonuçları	33	65	229	80	2,87
10.Etik ve hukuk ilişkisi	34	58	242	74	2,87
6.Kamu beklentileri kavramı	28	84	215	85	2,87
9.Etik kavramının kanun ve düzenlemelerle ilişkisi	39	71	216	80	2,83
11.İşletme ve iyi yönetişimin etik ile ilişkisi	45	77	205	79	2,78
1.Etiğin doğası	47	61	270	40	2,72
16.Çıkar çatışmaları ve çözüm yolları	44	109	201	52	2,64
17.Gerekli itina taahhüdü	51	109	187	58	2,62
24.İlgili etik standartlar ve kodlar	55	107	178	65	2,62
25.Etiğin fazileti	57	113	172	63	2,60
15.İhbarcılık ve çözüm yolları	51	116	190	48	2,58

Not: İfadeler aritmetik ortalamalarına (AO) göre büyükten küçüğe doğru sıralanarak gösterilmiştir. İfadelerin önündeki numaralar anketteki sıralama numaralarıdır.

Tablo 10. Muhasebe Meslek Etiği Eğitimi İle İlgili Görüşler

Görüşlerle İlgili İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
<u>Derecelendirme</u>	1	2	3	4	5	AO
9.“Muhasebe Etiği” konuları daha çok gerçek vak’a (örnek olay) çalışmaları şeklinde işlenmelidir.	17	18	87	476	418	4,24
5.Öğrencilerin ahlaki gelişim düzeyini geliştirecek yöntemler daha çok uygulanmalıdır.	23	23	77	473	434	4,23
4.Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirecek yöntemler daha çok uygulanmalıdır.	20	17	88	498	409	4,22
8.Finansal muhasebe, denetim, vergilendirme, yönetim muhasebesi gibi alanlarda etik tehditleri konuları özellikle açıklanmalıdır.	18	26	83	536	360	4,17
19.“Muhasebe Etiği” konusunda Odalarca sempozyum ve seminerler düzenlenerek adaylara stajları süresince daha çok eğitim verilmelidir.	23	36	104	479	364	4,12
6.“Muhasebe Etiği”, müfredattaki temel muhasebe derslerinin bir bölümü olarak okutulmalıdır.	23	39	99	519	348	4,10
20.Muhasebe Etiği” konusu meslek mensuplarının meslek hayatları boyunca Odalarca belli aralıklarla düzenlenecek eğitimlerle sürekli anlatılmalıdır.	21	40	116	468	361	4,10
13.“Muhasebe Etiği” konuları ders ortamında görsel nitelikli örnek vak’a çalışmaları ile anlatılmalıdır.	19	29	107	527	326	4,10
12.“Muhasebe Etiği” konuları derslere meslekle ilgili misafir konuşmacılar çağrılarak zenginleştirilmelidir.	19	42	117	486	348	4,09
3.Lisans eğitiminde “Muhasebe Etiği” eğitimine daha çok önem verilmelidir.	29	54	85	522	346	4,06
7.Müfredattaki muhasebe derslerinin her birinde “Muhasebe Etiği” konusu en az 1 derste işlenmelidir.	25	56	101	524	317	4,03
14.“Muhasebe Etiği” konuları bilgisayar teknolojisinin kullanımı ve iletişim ağlarının birleştirilmesine dayalı tartışmalara imkân veren yöntemlerle desteklenmelidir.	19	35	131	534	289	4,03
10.“Muhasebe Etiği” konuları ders ortamında drama çalışmaları ile gerçek yaşamdan örneklendirilerek tartışma ortamıyla anlatılmalıdır.	24	45	154	485	310	3,99

Tablo 10 (Devamı). Muhasebe Meslek Etiği Eğitimi İle İlgili Görüşler

Görüşlerle İlgili İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
Derecelendirme	1	2	3	4	5	AO
15.“Muhasebe Etiği” staj ortamlarında daha iyi anlaşılabilir.	25	73	140	474	296	3,94
11.“Muhasebe Etiği” konuları öğrencilere grup çalışmaları yaptırılarak anlatılmalıdır.	18	63	168	504	262	3,92
16.Muhasebe Meslek üyeleri, öğrencilere “Muhasebe Etiği”nin önemini stajları sırasında yeterince anlatabilir.	43	112	143	479	229	3,73
17.Meslek üyeleri, etik ikilemleri çözme açısından staj yapan öğrencilere iyi örnek olmaktadır.	52	101	164	446	242	3,72
18.“Muhasebe Etiği” konusu 3 yıllık stajları süresince meslek mensubu adayları tarafından yeterince anlaşılabilir.	35	135	162	455	220	3,69
2.Öğrenciler, ilgili mevzuat konusunda yeterli bilgiye sahip olarak mezun olmaktadır.	228	464	119	162	64	2,39
1.Öğrenciler, etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olmaktadır.	244	491	117	136	61	2,31

“Muhasebe Etiği Dersi Eğitimi” ile ilgili sorulan ifadelerle meslek mensubu adaylarının verdikleri cevaplar Tablo 10’da görülmektedir. İfadeleri 5’li Likert ölçeğine (5. Kesinlikle katılıyorum, 4.Katılıyorum, 3. Fikrim Yok, 2. Katılmıyorum, 1. Kesinlikle Katılmıyorum) göre değerlendirmeleri istenen adayların verdikleri cevapların ortalama değerlerine bakıldığında, en yüksek ortalamayı (4,24) ile “9-Muhasebe Etiği konuları daha çok gerçek vak’a (örnek olay) çalışmaları şeklinde işlenmelidir” ifadesinin aldığı görülmüştür.

İkinci en yüksek ortalamayı ise (4,23) ile “5-Öğrencilerin ahlaki gelişim düzeyini geliştirecek yöntemler daha çok uygulanmalıdır” seçeneğinin aldığı görülmektedir. Adayların etik eğitimi ile ilgili konuların vak’a çalışması şeklinde yapılması gerektiğini düşündüğü görülmektedir. Ayrıca adayların ahlaki gelişim düzeylerini geliştirecek yöntemlerin eğitimlerde uygulanması gerektiği düşüncesinde oldukları da görülmektedir. En düşük ortalamayı ise (2,31) ortalama ile “1-Öğrenciler, etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olmaktadır” seçeneği almıştır.

Adayların öğrencilerin etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun oldukları şeklindeki ifadeye katılmadıkları görülmektedir.

10. INDEPENDENT SAMPLE T-TESTİ SONUÇLARI

Meslek mensubu adaylarının stajları süresince meslek ahlakına aykırı olaylarla karşılaşma durumları açısından muhasebe etiği eğitimi ile ilgili görüşlerinde aralarında fark olup olmadığının tespiti için Independent Sample T-Testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda Tablo 11’de sonuçları verilen görüşlerde farklılık olduğu tespit edilmiştir. 1, 2, 16, 17 ve 18 numaralı ifadelerde stajları süresince meslek ahlakına aykırı olaylarla karşılaştığını söyleyen adaylarla, karşılaşmadığını söyleyen adayların mesleki etik eğitimi ile ilgili görüşlerinde istatistiki olarak farklılaştıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

“H1: Meslek mensubu adaylarının stajları sırasında mesleki etik kurallarına aykırı olaylarla karşılaşmış olmalarına göre muhasebe meslek etiği hakkındaki düşüncelerinde fark vardır” hipotezimiz açısından 1, 2, 16, 17 ve 18 numaralı ifadelerde belirttiğimiz görüşler kabul edilmektedir. Bununla birlikte meslek etiği hakkında ankette sorduğumuz diğer 15 ifadeye fark tespit edilmemiştir. Tablo 11’de verilen değerler incelendiğinde “Öğrenciler, etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olmaktadır” görüşüne ve “Öğrenciler, ilgili mevzuat konusunda yeterli bilgiye sahip olarak mezun olmaktadır” görüşüne meslek mensupları adaylarından stajyerlikleri süresince meslek ahlakına aykırı herhangi bir olayla karşılaşanların, karşılaşmadığını belirten adaylara göre daha fazla olumsuz yanıtlar verdikleri görülmüştür. Bu da stajları süresince etik kurallara aykırı durumlarla karşılaştığını belirten adayların, öğrencilerin etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olmadıklarını düşündüklerini göstermektedir. Öğrenciler, ilgili mevzuat konusunda yeterli bilgiye sahip olarak mezun olmaktadır”, “Meslek üyeleri, etik ikilemleri çözme açısından staj yapan öğrencilere iyi örnek olmaktadır” ve “Muhasebe Etiği” konusu 3 yıllık stajları süresince meslek mensubu adayları tarafından yeterince anlaşılabilir” ifadelerine ise stajları süresince mesleki etik kurallarına aykırı olaylarla karşılaşmadığını belirten adayların karşılaştığını belirten adaylara göre daha olumlu cevaplar verdiğini ve bu yüzden istatistiki farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 11. Meslek Mensubu Adaylarının Stajları Süresince Meslek Ahlakına Aykırı Olaylarla Karşılaşma Durumları Açısından Muhasebe Etiği Eğitimi İle İlgili Görüşler Açısından Aralarındaki Fark İçin Independent Sample T-Testi Sonuçları

Staj süreniz boyunca meslek ahlakına aykırı bir olayla hiç karşılaştınız mı?		N	AO	t	sd	Sig. Levene Testi	P T-Testi
1. Öğrenciler, etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olmaktadır.	Hayır	816	2,43	6,044	1045	,028	,000
	Evet	231	1,92	6,062	371,879		,000
2. Öğrenciler, ilgili mevzuat konusunda yeterli bilgiye sahip olarak mezun olmaktadır.	Hayır	808	2,51	6,053	1033	,000	,000
	Evet	227	1,99	6,358	390,402		,000
16. Muhasebe Meslek üyeleri, öğrencilere “Muhasebe Etiği”nin önemini stajları sırasında yeterince anlatabilir.	Hayır	789	3,78	2,374	1002	,000	,018
	Evet	215	3,59	2,051	286,978		,041
17. Meslek üyeleri, etik ikilemleri çözme açısından staj yapan öğrencilere iyi örnek olmaktadır.	Hayır	787	3,82	5,098	1001	,000	,000
	Evet	216	3,39	4,087	269,936		,000
18. “Muhasebe Etiği” konusu 3 yıllık stajları süresince meslek mensubu adayları tarafından yeterince anlaşılabilir.	Hayır	789	3,75	3,339	1004	,000	,001
	Evet	217	3,47	2,953	297,045		,003

Not: Sonuçlara ilişkin veriler çok fazla yer kapladığı için tablolarda sadece olumlu çıkan hipotez sonuçlarına yer verilmiştir.

Meslek mensubu adaylarının mesleki etik kuralları hakkında eğitim alıp almamaları durumlarına göre muhasebe etiği eğitimi ile ilgili görüşlerinde farklılık olup olmadığı test edilmiş ve sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir. Tablo 12’de görülen ifadelerde (1, 2, 8, 9, 10, 12, 15, 18 ve 20) mesleki etik kuralları hakkında eğitim aldığını söyleyenler ve eğitim almayanlar arasında istatistiki anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda belirttiğimiz 1. ve 2. ifadelere mesleki etik kuralları hakkında eğitim almadığını belirten adayların alanlara göre daha olumsuz cevap verdikleri tespit edilmiştir. Yani bu ifadelere mesleki etik kuralları hakkında eğitim almadığını belirten adayların almış olanlara kıyasla daha fazla katılmadıkları belirlenmiştir.

1. Öğrenciler, etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olmaktadır.

2. Öğrenciler, ilgili mevzuat konusunda yeterli bilgiye sahip olarak mezun olmaktadır.

Aşağıdaki belirttiğimiz ifadelere de mesleki etik kuralları hakkında eğitim aldığını söyleyenler almadığını söyleyenlere göre daha olumlu cevaplar vermişlerdir. Yani mesleki etik kuralları hakkında eğitim alan adaylar almayan adaylara kıyasla bu ifadelere daha fazla olumlu olarak katılmaktadır.

8. Finansal muhasebe, denetim, vergilendirme, yönetim muhasebesi gibi alanlarda etik tehditleri konuları özellikle açıklanmalıdır.

9. “Muhasebe Etiği” konuları daha çok gerçek vak’a (örnek olay) çalışmaları şeklinde işlenmelidir.

10. “Muhasebe Etiği” konuları ders ortamında drama çalışmaları ile gerçek yaşamdan örneklenilerek tartışma ortamıyla anlatılmalıdır.

12. “Muhasebe Etiği” konuları derslere meslekle ilgili misafir konuşmacılar çağrılarak zenginleştirilmelidir.

15. “Muhasebe Etiği” staj ortamlarında daha iyi anlaşılabilir.

18. “Muhasebe Etiği” konusu 3 yıllık stajları süresince meslek mensubu adayları tarafından yeterince anlaşılabilir.

20. Muhasebe Etiği” konusu meslek mensuplarının meslek hayatları boyunca Odalarca belli aralıklarla düzenlenecek eğitimlerle sürekli anlatılmalıdır.

“H2: Meslek mensubu adaylarının mesleki etik kuralları hakkında eğitim almış olmalarına göre muhasebe meslek etiği hakkındaki düşüncelerinde fark vardır” şeklindeki hipotezimiz aldığımız bu sonuçlara göre araştırmada muhasebe etik eğitimi hakkında belirttiğimiz 20 adet görüş için 1, 2, 8, 9, 10, 12, 15, 18 ve 20. İfadelerde kabul edilmekte kalan diğer 11 ifadede farklılık tespit edilemediği için reddedilmektedir.

Tablo 12. Mesleki Etik Kuralları Hakkında Eğitim Alan ve Almayan Adayların Muhasebe Etiği Eğitimi İle İlgili Görüşler Açısından Aralarındaki Fark İçin Independent Sample T-Testi Sonuçları

Eğitim hayatınız boyunca hiç “Mesleki Etik Kuralları” hakkında eğitim aldınız mı?	N	AO	t	sd	Sig. Levene Testi	P T-Testi	
1.Öğrenciler, etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olmaktadırlar.	Evvet	404	2,46	3,267	1046	,000	,001
	Hayır	644	2,22	3,170	772,580		,002
2.Öğrenciler, ilgili mevzuat konusunda yeterli bilgiye sahip olarak mezun olmaktadırlar.	Evvet	401	2,50	2,443	1035	,001	,015
	Hayır	636	2,32	2,389	787,299		,017
8.Finansal muhasebe, denetim, vergilendirme, yönetim muhasebesi gibi alanlarda etik tehditleri konuları özellikle açıklanmalıdır.	Evvet	394	4,27	3,095	1021	,585	,002
	Hayır	629	4,10	3,160	890,925		,002
9.“Muhasebe Etiği” konuları daha çok gerçek vak’a (örnek olay) çalışmaları şeklinde işlenmelidir.	Evvet	392	4,35	3,575	1014	,598	,000
	Hayır	624	4,17	3,623	866,583		,000
10.“Muhasebe Etiği” konuları ders ortamında drama çalışmaları ile gerçek yaşamdan örneklendirilerek tartışma ortamıyla anlatılmalıdır.	Evvet	393	4,08	2,338	1016	,428	,020
	Hayır	625	3,94	2,380	881,713		,018
12.“Muhasebe Etiği” konuları derslere meslekle ilgili misafir konuşmacılar çağrılarak zenginleştirilmelidir.	Evvet	393	4,18	2,628	1010	,303	,009
	Hayır	619	4,03	2,668	875,037		,008
15.“Muhasebe Etiği” staj ortamlarında daha iyi anlaşılabilir.	Evvet	391	4,04	2,619	1006	,389	,009
	Hayır	617	3,87	2,624	835,188		,009
18.“Muhasebe Etiği” konusu 3 yıllık stajları süresince meslek mensubu adayları tarafından yeterince anlaşılabilir.	Evvet	390	3,79	2,426	1005	,188	,015
	Hayır	617	3,62	2,432	834,629		,015
20.Muhasebe Etiği” konusu meslek mensuplarının meslek hayatları boyunca Odalarca belli aralıklarla düzenlenecek eğitimlerle sürekli anlatılmalıdır.	Evvet	391	4,20	2,763	1004	,171	,006
	Hayır	615	4,04	2,782	849,523		,006

Not: Sonuçlara ilişkin veriler çok fazla yer kapladığı için tablolarda sadece olumlu çıkan hipotez sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 13. Meslek Mensubu Adaylarının Eğitim Durumlarına Göre Adayların Aldıkları Etik Eğitimlerinin İçeriği İçin Verdikleri Cevaplar Açısından, Independent Sample T-Testi Analizi Sonuçları

Etik Eğitimleri İçeriği	Eğitim Durumu	Cevap	AO	t	sd	Sig. Levene Testi	P T-Testi
1.Etiğin doğası	Lisans	352	2,69	-2,258	416	,063	,024
	Lisansüstü	66	2,92	-2,284	92,004		,025
2.Etik kurallara uyumun avantajları ve dezavantajları	Lisans	348	2,89	-2,920	413	,676	,004
	Lisansüstü	67	3,18	-3,199	102,217		,002
3.Bağımsızlık kavramı	Lisans	350	3,18	-2,463	415	,840	,014
	Lisansüstü	67	3,42	-2,893	111,075		,005
4.Şüphencilik kavramı	Lisans	352	2,98	-2,925	417	,273	,004
	Lisansüstü	67	3,28	-3,157	100,138		,002
5.Hesap verebilirlik kavramı	Lisans	347	3,05	-2,693	410	,169	,007
	Lisansüstü	65	3,32	-2,921	97,024		,004
6.Kamu beklentileri kavramı	Lisans	346	2,81	-3,300	410	,541	,001
	Lisansüstü	66	3,17	-3,335	92,425		,001
7.Meslek ve sosyal sorumluluk kavramı	Lisans	348	3,17	-3,203	412	,667	,001
	Lisansüstü	66	3,48	-3,929	115,583		,000
8.Etik kavramının kamu yararı	Lisans	344	2,83	-3,150	406	,691	,002
	Lisansüstü	64	3,19	-3,354	93,448		,001
9.Etik kavramının kanun ve düzenlemelerle ilişkisi	Lisans	342	2,79	-2,387	404	,344	,017
	Lisansüstü	64	3,06	-2,469	90,995		,015

Tablo 13 (Devamı). Meslek Mensubu Adaylarının Eğitim Durumlarına Göre Adayların Aldıkları Etik Eğitimlerinin İçeriği İçin Verdikleri Cevaplar Açısından, Independent Sample T-Testi Analizi

Etik Eğitimleri İçeriği	Eğitim Durumu	Cevap	AO	t	sd	Sig. Levene Testi	P T-Testi
10.Etik ve hukuk ilişkisi	Lisans	343	2,83	-2,598	406	,702	,010
	Lisansüstü	65	3,11	-2,717	93,826		,008
11.İşletme ve iyi yönetişimin etik ile ilişkisi	Lisans	342	2,72	-3,572	404	,201	,000
	Lisansüstü	64	3,14	-3,706	91,247		,000
12.Etik olmayan davranışların topluma yönelik sonuçları	Lisans	343	2,84	-2,012	405	,341	,045
	Lisansüstü	64	3,06	-2,051	89,670		,043
13.Etik olmayan davranışların mesleğe yönelik sonuçları	Lisans	343	2,98	-2,810	405	,412	,005
	Lisansüstü	64	3,28	-3,063	95,831		,003
14.Etik olmayan davranışların bireye yönelik sonuçları	Lisans	342	2,85	-2,616	404	,568	,009
	Lisansüstü	64	3,14	-2,782	93,500		,007
15.İhbarcılık ve çözüm yolları	Lisans	341	2,52	-3,029	403	,023	,003
	Lisansüstü	64	2,88	-3,285	95,529		,001
16.Çıkar çatışmalar ve çözüm yolları	Lisans	342	2,58	-3,430	404	,007	,001
	Lisansüstü	64	2,97	-3,692	94,689		,000
17.Gerekli itina taahhüdü	Lisans	342	2,59	-1,529	403	,455	,127
	Lisansüstü	63	2,78	-1,445	82,559		,152
18.Güvenilirlik	Lisans	344	3,08	-2,838	407	,537	,005
	Lisansüstü	65	3,37	-3,172	100,650		,002

Tablo 13 (Devamı). Meslek Mensubu Adaylarının Eğitim Durumlarına Göre Adayların Aldıkları Etik Eğitimlerinin İçeriği İçin Verdikleri Cevaplar Açısından, Independent Sample T-Testi Analizi Sonuçları

Etik Eğitimleri İçeriği	Eğitim Durumu	Cevap	AO	t	sd	Sig. Levene Testi	P T-Testi
19.Mesleki yeterlik	Lisans	346	3,16	-2,985	409	,580	,003
	Lisansüstü	65	3,45	-3,331	100,223		,001
20.Temel etik ilkeler	Lisans	344	3,14	-3,894	405	,939	,000
	Lisansüstü	63	3,51	-4,745	107,109		,000
21.Dürüstlük, nesnellik kavramları	Lisans	342	3,14	-2,727	405	,496	,007
	Lisansüstü	65	3,42	-2,852	93,944		,005
22.Mesleki davranış ve teknik standartlarla uyum	Lisans	344	3,08	-2,733	407	,767	,007
	Lisansüstü	65	3,37	-3,060	100,855		,003
23.Etik ve çıkar çatışmaları ilişkisi	Lisans	340	2,86	-2,289	402	,831	,023
	Lisansüstü	64	3,11	-2,346	90,396		,021
24.İlgili etik standartlar ve kodlar	Lisans	341	2,58	-2,258	403	,829	,024
	Lisansüstü	64	2,86	-2,159	85,000		,034
25.Etiğin fazileti	Lisans	341	2,57	-1,330	403	,415	,184
	Lisansüstü	64	2,73	-1,255	84,159		,213

Sadece mesleki etik eğitimi aldıklarını belirten meslek mensubu adaylarının lisans ya da lisansüstü mezunu olmalarına göre muhasebe meslek etiği eğitimi hakkındaki görüşlerinde fark olup olmadığını belirlemek için Independent Sample T-Testi uygulanmıştır. Sadece mesleki etik kuralları hakkında eğitim aldığını belirten 462 meslek mensubunun cevaplarının analiz sonuçları Tablo 13'te verilmektedir.

“H3: Meslek mensubu adaylarının eğitim durumlarına göre muhasebe meslek etiği hakkındaki düşüncelerinde fark vardır” hipotezimiz 23 tane içerik için kabul edilmiştir.

Sadece “17.Gerekli itina taahhüdü” ve 25.Etiğin fazileti” maddelerinde lisans ve lisansüstü mezunlar arasında istatistiki herhangi bir anlamlı fark çıkmamış ve hipotez reddedilmiştir.

11. SONUÇ

Meslek mensubu adaylarından %37'sinin mesleki etik kuralları hakkında etiği aldığını belirttiği görülmüş, bu da mesleki etik eğitiminin yetersiz verildiği ya da yeterince verilmediğinin göstergesi olmaktadır. Adayların mesleki etik eğitimi alma yolları sorulduğunda en fazla TÜRMOB, TESMER vb. yayınları okuyarak “etik” hakkında bilgi sahibi olduklarını belirttikleri görülmüştür. İkinci sırada lisans eğitimleri sırasında etik eğitimi aldıkları belirtilmiştir. Muhasebe meslek etiği eğitiminin kişisel olarak geliştirilmeye çalışıldığı, üniversite eğitimleri sırasında yeterli bir etik eğitimi verilmediği görülmektedir. Adaylara lisans eğitimleri sırasında etik eğitimleri ile ilgili içeriklerin daha fazla verilmesi gerekmektedir. Meslek mensubu adaylarının stajları süresince etik eğitimlerinin tamamlanmaya çalışılması, özellikle vak'a çalışmalarını ile uygulamalar yapılması ve etik tehdidi oluşturabilecek noktalarda eğitimlerinin artırılması gerekmektedir.

Muhasebe meslek etiği ile ilgili konuların ayrı bir ders olarak okullarda okutulması gerektiğini belirten katılımcı sayısı tamamına yakın orandadır. Bu da meslek etiği eğitiminin meslek mensubu adaylarınca önemsendiğini ve ayrı bir ders olarak okullarda okutulması gerekliliğini göstermektedir. Etik eğitiminin nerede verilmesinin daha doğru olacağı sorumuzda verdiğimiz çoklu seçeneklerden ise en fazla işaretleme alınan ilk üç seçenektir birincisi “staj eğitimi sırasında”, ikincisi “Ticaret Liselerinde” ve üçüncüsü “İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde” seçenekleri olmuştur.

Etik eğitimi aldığını belirten adayların eğitimlerini en fazla “klasik anlatım” yoluyla aldığı tespit edilmiştir. IES 4: Mesleki Değerler, Etik ve Davranışlar Standardı'nda vurgulanan örnek olay çalışması, rol canlandırma ya da etik konulu tartışmalar oluşturmak gibi eğitim tekniklerinin uygulamada çok az kullanıldığı görülmüştür. Etik eğitimi ile ilgili eğitim yöntemlerinin konunun öneminden dolayı klasik anlatım yönteminden öteye gitmesi gerekmektedir. Araştırmada aldığımız sonuçlara göre muhasebe meslek mensubu adaylarından muhasebe etik eğitimi ile ilgili konuların vak'a çalışması şeklinde yapılması gerektiğini belirtenlerin sayısı oldukça fazladır.

Muhasebe meslek mensubu adayları, etik eğitimlerinde IES 4 Mesleki Değerler, Etik ve Davranışlar Standardında belirtilen sosyal sorumluluk, bağımsızlık ve mesleki yeterlik kavramlarının en fazla işlendiğini; etiğin doğası, çıkar çatışmaları, etik ikilemler ve sonuçlarına ise daha az değinildiğini belirtmişlerdir. Stajyerlerin etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olmadıkları düşüncesinde oldukları görülmüştür.

IES 4: Mesleki Değerler, Etik ve Davranışlar Standardı'nda, stajyerlere staj yerinde mesleki değerler, etik ve tutumların uygulanmasını gözlemlenmelerinin sağlanmasının gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle çalışmada meslek mensubu adaylarının staj yaptıkları yerde staj süresince meslek ahlakına aykırı herhangi bir olayla karşılaşmış ve karşılaşmalarını durumlarına göre muhasebe meslek etiği eğitimi hakkındaki görüşleri arasında istatistiki fark olup olmadığı ile ilgili analiz yapılmıştır. Yapılan analizde stajları süresince etik kurallarına aykırı olaylarla karşılaşmış olduğunu belirtenler, karşılaşmadığını belirtenlere göre sorduğumuz ifadelerle daha olumsuz yanıtlar vermişlerdir. Etik dışı davranışlarla karşılaşan adayların eğitim hayatları boyunca etik konusunda yeterli muhasebe eğitimi almadıklarını düşündükleri tespit edilmiştir.

Ortalama değerlerine bakıldığında “muhasebe meslek üyeleri, öğrencilere muhasebe etiğinin önemini stajları sırasında yeterince anlatabilir”, “meslek üyeleri, etik ikilemleri çözme açısından staj yapan öğrencilere iyi örnek olmaktadır” ve “muhasebe etiği” konusu 3 yıllık stajları süresince meslek mensubu adayları tarafından yeterince anlaşılabilir” ifadelerine stajları süresince mesleki etik kurallarına aykırı olaylarla karşılaşmış olduğunu belirten adayların karşılaşmadığını belirten adaylara göre daha olumsuz cevaplar verdiği tespit edilmiştir.

Mesleki etik kuralları hakkında eğitim almadığını belirten adayları almış olanlara kıyasladığımızda, öğrencilerin etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olduklarına dair ifadeye etik kuralları hakkında eğitim almamış olan adayların katılmamış oldukları görülmüştür.

Etik eğitimleri hakkında; etik tehditleri konularının özellikle açıklanması gerektiğini, daha çok gerçek vak'a çalışmaları yapılması gerektiğini, ders ortamında drama çalışmaları ile gerçek yaşamdan örneklenilerek tartışma ortamıyla anlatılması gerektiğini, derslere meslekle ilgili misafir konuşmacılar çağrılarak zenginleştirilmesi gerektiğini, Odalarca belli aralıklarla düzenlenecek eğitimlerle sürekli eğitim olması gerektiğini ve muhasebe etiğinin staj ortamlarında daha iyi anlaşılabilmesi şeklindeki düşüncelerde mesleki etik eğitimi aldığını belirten adayların etik eğitimi almamış adaylara göre çok daha olumlu düşüncelerde oldukları tespit edilmiştir.

Meslek mensubu adaylarının eğitim durumlarına göre, sadece etik eğitimi aldıklarını belirtenlerin, aldıkları etik eğitimlerinin içeriği hakkında verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında lisans ve lisansüstü mezunları arasında istatistiki olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Yaptığımız bu çalışma ile ülkemizde mesleki etik eğitiminin henüz uluslararası muhasebe eğitim standartları ile uyumlu olmadığı görül-

mektedir. Üniversitelerin ve muhasebe meslek kuruluşunun etik ile ilgili eğitimlerin müfredatlarını ve öğretim yöntemlerini gözden geçirmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, H., A. Özsözgün ve E. Özarslan. 2009. “Muhasebe Mesleğinde Etik Algısı Ve Etik Dışı Davranışlarla İlişkisi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme”, *Öneri Dergisi*, 8. 32, (Temmuz).
- Altunışık, R.ve diğerleri. 2007. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı, 5. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya.
- Arsoy, Aylin P. ve diğerleri. 2014. “Muhasebe Eğitimindeki Bilgi, Beceri Ve Eğitim Tekniklerinin Gerekliliklerine İlişkin Beklentiler: Türkiye’deki Akademisyenlere Ve Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Araştırma”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10.23.
- Ay, M. ve G. Ender. 2011. “Öğrencilerin Etik Değerleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, Türkiye 3.Ulusal Kurumsal Yönetim, Yolsuzluk, Etik ve Sosyal Sorumluluk Konferansı, 7-11 Haziran 2011, Nevşehir, http://icongfesr2011.tolgaerdogan.net/documents/national_presentation/UL08.pdf, (Erişim Tarihi:19.02.2015).
- Bennie, N.M. ve R. Mladenovic. 2015. “Investigation of the Impact Of An Ethical Framework and an Integrated Ethics Education on Accounting Students’ Ethical Sensitivity And Judgment”, *Journal of Business Ethics*, 127.
- Cooper, B.J., P. Leung, S. Dellaportas,, B. Jackling, and C.Wong. 2008. “Ethics Education For Accounting Students: A Toolkit Approach”, *Accounting Education: An International Journal*, 17.4, (December).
- Çubukçu, S. 2012. “Uluslararası Muhasebe Eğitimi Standartları Komitesi Düzenlemeleri Çerçevesinde Etik Eğitimine İlişkin Durum Analizi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 121.
- Blanthorne, C., S.E. Kovar and D.G.Fisher. 2007. “Accounting Educators’ Opinions About Ethics in The Curriculum: An Extensive View”, *Issues in Accounting Education*, 22. 3, (August).
- Güney, S. ve R. Bozkurt. 2011. “Muhasebe Meslek Mensupları Ve Aday Stajyerlerin Muhasebe Hata Ve Hileleri Karşısındaki Etiksel Tutumları: Erzurum İli Muhasebe Meslek Mensupları Ve Stajyerler Uygulaması”, Türkiye 3. Ulusal Kurumsal Yönetim, Yolsuzluk, Etik ve Sosyal Sorumluluk Konferansı, 7-11 Haziran, Nevşehir. http://Icongfesr2011.Tolgaerdogan.Net/Documents/National_Presentation/UL08.Pdf, (Erişim Tarihi: 31.12.2013).
- Ho, Y.H. and C.Z Lin. 2008. “Cultural Values And Cognitive Moral Development Of Accounting Ethics: A Cross-Cultural Study”, *Social Behavior And Personality*, 367.

- Holmes, K., L. Marriott and J.Randal. 2012. "Ethics And Experiments In Accounting A Contribution To The Debate On Measuring Ethical Behaviour", *Pacific Accounting Review*, 24.1.
- International Education Standard, 2014. IES 4 Professional Values, Ethics And Attitudes, <https://www.ifac.org/sites/default/files/publications/files/ies-4-professional-values-1.pdf>. (Erişim Tarihi: 19.02.2015).
- Kurt, G., ve diğerleri. 2010. "Muhasebe Meslek Mensubu Olabilecek Öğrencilerin Meslek Etiği Konusundaki Algılama Ve Eğilimlerinin Belirlenmesi", *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 3. 1.
- Mahdavikhou, Mahdi ve Khotanlou, Mohsen. 2011. "The Impact Of Professional Ethics On Financial Reporting Quality", *Australian Journal Of Basic And Applied Sciences*, 5. 11.
- Marques, P.A. and J.A.Pereira. 2008. "Ethical Ideology And Ethical Judgments in The Portuguese Accounting Profession", *Journal of Business Ethics*, 86.
- Mugan, C. Ş.ve Atay, D. Ö. 2003. Contextual Effects on Ethical Sensivity and Penalty Judgments, *Teaching Business Ethics*, 74.
- Nakip, M. 2006. Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve SPSS Destekli Uygulamalar, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Shawver, T.J. ve J.T. Sennetti, 2009. "Measuring Ethical Sensitivity and Evaluation", *Journal of Business Ethics*, 88.
- Thomas, S. 2012. "Ethics and Accounting Education", *Issues in Accounting Education American Accounting Association*, 27, 2.
- Uçma, T. 2007. Muhasebe Meslek Mensubu Olmak İsteyenlerin Etik Değer Anlayışlarının Belirlenmesi ve Muğla Üniversitesi Uygulaması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Utku, B. D. 2009. "Etik Davranışlar: Muhasebe Meslek Mensubu Olmaya Aday İİBF Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma", *Muhasebe Öğretim Üyeleri Dayanışma Vakfı Dergisi*, 114.
- Yücel, R. ve C. Kartal. 2014. "Muhasebecilerin Mesleki Uygulamalarındaki Etik Algılarına İlişkin Bir Araştırma", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4.2. (Temmuz). <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kusbd/article/view/5000112751/5000104992>, (Erişim Tarihi: 07.05.2015).

EK 1. Türkiye’de Muhasebe Meslek Mensubu Adayları Tarafından Meslek Etiği Standardı Kurallarının Algılanması ve Muhasebe Meslek Etiği Eğitiminin Durumu Üzerine Bir Alan Araştırması

1.BÖLÜM

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Lütfen staj yaptığınız şehri yazınız:

2. Cinsiyetiniz?

() Bayan () Erkek

3. Stajımızın kaçınıcı yılındasınız?

() 1. Yıl () 2. Yıl () 3. Yıl

4.Eğitim durumunuz?

() Lise () Ön Lisans () Lisans () Lisansüstü

5. Lütfen yaşınızı yazınız:

6- Eğitim hayatınız boyunca hiç “Mesleki Etik Kuralları” hakkında eğitim aldınız mı?

() Evet () Hayır

7. (6. Soruya Evet cevabı verdiyseniz) Mesleki Etik Kuralları hakkında nerede eğitim aldınız?

(Birden Fazla İşareteleyebilirsiniz)

()	Lisans eğitimimde “etik” ile ilgili ders almıştım.
()	Ön lisans eğitimimde “etik” ile ilgili ders almıştım.
()	Lisansüstü eğitimimde “etik” ile ilgili ders almıştım.
()	Staj süresinde Mesleki Eğitim Semineri şeklinde “etik” ile ilgili ders almıştım.
()	TÜRMOB, TESMER vb. yayınları okuyarak “etik” hakkında bilgi sahibi oldum.
()	Diğer lütfen yazınız)

8. “Muhasebe Meslek Etiği” ayrı bir ders olarak okullarda okutulmalı mıdır?

() Evet () Hayır

9-Muhasebe meslek mensubu adayı olarak sizce “Muhasebe Meslek Etiği” konularının eğitimi

nerede verilmesi daha doğru olur? (Birden fazla işareteleyebilirsiniz)

()	Ticaret Liselerinde	()	Staj eğitimi sırasında
()	Meslek Yüksek Okullarında	()	Meslek mensubu olduktan sonra TÜRMOB tarafından
()	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde	()	Hepsinde olmalıdır
()	Lisansüstü Eğitimde Yüksek Lisans ve Doktora	()	Hiçbirinde olmamalıdır

10.Staj süreniz boyunca meslek ahlakına aykırı bir olayla hiç karşılaştınız mı?

() Evet () Hayır

11. 6. Soruya Evet cevabı verdiyseniz) Etik eğitimlerinizde hangi öğretim yöntemlerinden yararlandınız? (**Birden fazla seçenek seçebilirsiniz**)

Öğretim Yöntemleri	Evet	Hayır
1. Klasik anlatım	()	()
2. Etik tartışmalar	()	()
3. Küçük gruplarla çalışma yapma	()	()
4. Etikle ilgili örnek olay çalışmaları	()	()
5. Rol canlandırma	()	()
6. Konuk konuşmacılar ve uygulayıcı katılımlı seminer	()	()
7. İnternet yoluyla	()	()
8. Diğer:	()	()

2.BÖLÜM

12. (6. Soruya Evet cevabı verdiyseniz) Şimdiye kadar etik konusunda aldığınız tüm eğitimlerin içeriğini değerlendirerek düşüncenizi ilgili kutucuğa (X) koyarak işaretleyiniz.

Eğitimlerin İçeriğinde İşlenen Konular	Fikrim yok <u>1</u>	Hiç eğitim almadım <u>2</u>	Kısmen aldım <u>3</u>	Ayrıntılı eğitim aldım <u>4</u>
1. Etiğin doğası				
2. Etik kurallara uyumun avantajları ve dezavantajları				
3. Bağımsızlık kavramı				
4. Şüphencilik kavramı				
5. Hesap verebilirlik kavramı				
6. Kamu beklentileri kavramı				
7. Meslek ve sosyal sorumluluk kavramı				
8. Etik kavramının kamu yararı				
9. Etik kavramının kanun ve düzenlemelerle ilişkisi				
10. Etik ve hukuk ilişkisi				
11. İşletme ve iyi yönetişimin etik ile ilişkisi				
12. Etik olmayan davranışların topluma yönelik sonuçları				
13. Etik olmayan davranışların mesleğe yönelik sonuçları				
14. Etik olmayan davranışların bireye yönelik sonuçları				

15. İhbarcılık ve çözüm yolları				
16. Çıkar çatışmalar ve çözüm yolları				
17. Gerekli itina taahhüdü				
18. Güvenilirlik				
19. Mesleki yeterlik				
20. Temel etik ilkeler				
21. Dürüstlük, nesnellik kavramları				
22. Mesleki davranış ve teknik standartlarla uyum				
23. Etik ve çıkar çatışmaları ilişkisi				
24. İlgili etik standartlar ve kodlar				
25. Etiğin fazileti				

3.BÖLÜM

13. Bir meslek adayı olarak “MUHASEBE ETİĞİ” dersi ile ilgili görüşlerinizi değerlendirerek aşağıdaki ifadeler hakkındaki düşüncenize (X) koyarak işaretleyiniz.

Görüşlerle İlgili İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Kathıyorum	Kesinlikle Kathıyorum
	1	2	3	4	5
1-Öğrenciler, etik konusunda yeterli muhasebe altyapısıyla mezun olmaktadır.					
2-Öğrenciler, ilgili mevzuat konusunda yeterli bilgiye sahip olarak mezun olmaktadır.					
3-Lisans eğitiminde “Muhasebe Etiği” eğitimine daha çok önem verilmelidir.					
4-Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirecek yöntemler daha çok uygulanmalıdır.					
5-Öğrencilerin ahlaki gelişim düzeyini geliştirecek yöntemler daha çok uygulanmalıdır.					
6-“Muhasebe Etiği”, müfredattaki temel muhasebe derslerinin bir bölümü olarak okutulmalıdır.					
7- Müfredattaki muhasebe derslerinin her birinde “Muhasebe Etiği” konusu en az 1 derste işlenmelidir.					
8- Finansal muhasebe, denetim, vergilendirme, yönetim muhasebesi gibi alanlarda etik tehditleri konuları özellikle açıklanmalıdır.					
9-“Muhasebe Etiği” konuları daha çok gerçek vak’a örnek olay) çalışmaları şeklinde işlenmelidir.					

10-“Muhasebe Etiği” konuları ders ortamında drama çalışmaları ile gerçek yaşamdan örneklenilerek tartışma ortamıyla anlatılmalıdır.					
11-“Muhasebe Etiği” konuları öğrencilere grup çalışmaları yaptırılarak anlatılmalıdır.					
12-“Muhasebe Etiği” konuları derslere meslekle ilgili misafir konuşmacılar çağrılarak zenginleştirilmelidir.					
13-“Muhasebe Etiği” konuları ders ortamında görsel nitelikli örnek vak’a çalışmaları ile anlatılmalıdır.					
14-“Muhasebe Etiği” konuları bilgisayar teknolojisinin kullanımı ve iletişim ağlarının birleştirilmesine dayalı tartışmalara imkan veren yöntemlerle desteklenmelidir.					
15-“Muhasebe Etiği” staj ortamlarında daha iyi anlaşılabilir.					
16-Muhasebe Meslek üyeleri, öğrencilere “Muhasebe Etiği”nin önemini stajları sırasında yeterince anlatabilir.					
17-Meslek üyeleri, etik ikilemleri çözüme açısından staj yapan öğrencilere iyi örnek olmaktadır.					
18-“Muhasebe Etiği” konusu 3 yıllık stajları süresince meslek adayları tarafından yeterince anlaşılabilir.					
19-“Muhasebe Etiği” konusunda Odalarca sempozyum ve seminerler düzenlenerek adaylara stajları süresince daha çok eğitim verilmelidir.					
20-Muhasebe Etiği” konusu meslek mensuplarının meslek hayatları boyunca Odalarca belli aralıklarla düzenlenecek eğitimlerle sürekli anlatılmalıdır.					